

Aydını az olan ülkede bir aydın kişilik: Haldun Taner

A bdi İpekçi yönetimindeki Milliyet gazetesi 1974 yılı mart ayının ilk haftasında, pazar günleri yayımladığı "magazin" ekinin artık gazetesinin devamı olarak yer alacağını ve "Hak Dostum Diye Başlayalım Söze" köşesiyle Haldun Taner'in haftalık yazılarının yayımlanacağını duyurur. Haldun Taner'in 1975 yılına değin her hafta Pazar günü yayımlanan ve "rahat bir kır kahvesinin hasır iskemlesinden, nargilemi fokurdattırken okura hitap eder gibi bir üslup içinde yeni bir tür tutturduk" dediği, dönemin öne çıkan olayları ile birlikte toplumsal gelişmeleri, eğitim, sanat, kadın sorunlarını konu edindiği yazılan Yapı Kredi Yayınları'nda ilk baskısını yaptı.

Modern meddah ve dil köprüsü

Meddah, "Hak dostum diye başlayalım söze," dedikten sonra başlar, hikayesini anlatmaya. Kültürel birikimi, çağdaş düşünceyle birleştiren Taner, **kitaptaki** ilk yazısı olan "Köprü"de Asya'yı ve Avrupa'yı birbirine bağlayan Boğaziçi Köprüsü'nü ele alır. Boğaziçin bilimsel, mitolojik, tarihini anlatır. Açılış sırasında yaşanan ilk kim geçecek tartışmalarına yer verirken köprü'nün inşaatı için çalışan işçilerin, günde beş on defa iki yaka arasında melik dokuduğu gerçeğinin örtbas edilmesini dile getirir. Ama esas olarak varacağınız yer başkadır: "Köprü nedir? Bir boşluğu kapatan, bir yerden kalıp bir yere varan yol. Uygartık, dağları aşılıyor, çevreyolları döşüyor, köprüler kuruyor. Ama insanı insana pek ulaştırıyor. Aya, uzaya bile yol açtı, köprü kurdular da aramızda içten, sıcak, insanca bir diyalog kuramaz olduk." İnsanları birbirleriyle iletişim kurdukları dil de bir köprüdür: "Kelimelerden örülmüş bir başka köprüdür." Taner, bu ilk yazısında okuyucuyla içten, sıcak insanca bir köprü kurma isteğini dile getiriyor.

Türk Tiyatrosu Müzesi

Türk tiyatrosundan bahsedebilmek için tarihsel birikimi ortaya çıkartmak ve bunlardan yararlanmak gerektirir. Refik Ahmet Sevengil, Metin And, Özdemir Nutku, Sevdâ Şener, Nurhan Karadağ gibi Türk Tiyatro tarihine katkılar sunan ve araştırmalar yapanlar için dahi en büyük sorun kaymak materyallere ulaşabilmektir. Haldun Taner de İstanbul Üniversitesinde Tiyatro Tarihi dersleri verirken bu materyallere ulaşabilmenin sıkıntısını çeker.

"Birikimsiz Uygartık Olmaz" başlıklı yazısında: "el, bizim tiyatromuzu bizden önce, bizden iyi incelemiş. Biz ise halk temasını, bayağı adı diye yaftalayan Batı özentisi aydınlar bu ihmallerine sözümona, ken-

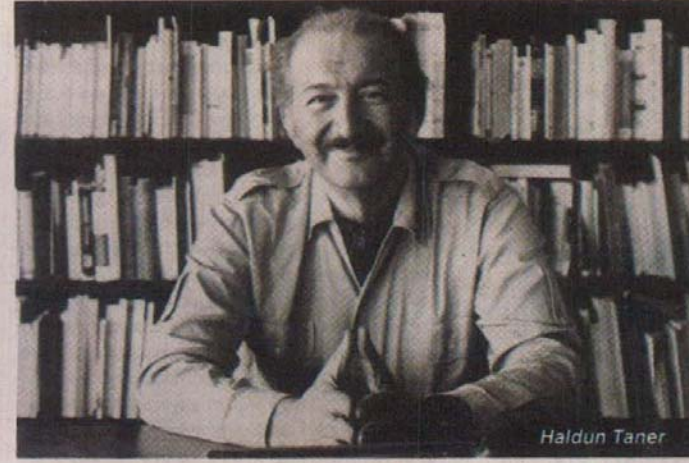
di akıllarıca bir de hafifletici sebep bulduklarını sanmışlar," derken, örneğin Münster Üniversitesi 1950'lerde Şarkiyat Kürsüsü Profesörü olan Prof. Taeschner, Türkiye'ye gelerek o dönem yaşanan birçok ünlü edebiyatçının (Yahya Kemal, **Abdülhalim Şinasi Hisar**, Refik Halit ve nicesi) kendi seslerinden şiirlerini, hikâyelerini, roman bölümlerini kayıt altına alıyordu. Taner, yazısında böyle bir arşivin Münster Üniversitesi Şarkiyat Kürsüsünde ya da profesörün "terekesinde" bulunduğunu ifade ediyor.

Taner, bir Tiyatro Müzesi kurulmasının gerekliliğinden bahsederek, bilinçli bir tiyatro müzesinin neleri teşhir etmesi gerektiğini de sıralıyor. Ardından nasıl kurulabileceğini ve Türk tiyatrosu müzesinde neler sergilenmelidir, sorusuna da cevap vermektedir. Bu yazı yazdığı yıl olan 1975'ten günümüze geçen 42 yılda maalesef bir Türk Tiyatrosu Müzesi hala yoktur. Tümer İnanoğlu Vakfının ve bazı belediyelerinin girişimleriyle kurulan müzeler olsa da Taner'in örnek gösterdiği "Toneel Museum" niteliğinde değil.

Taner'in kadın haklarına bakışı

1975 yılı Dünya Kadın Hakları olarak ilan edilmiş ve Taner, "Gerçek Eşitliğe Doğru", "...Yine 'Kadın Yılı' Üzerine" ve "Kadının Fendi" başlıklarıyla üç yazı kaleme alır. İlk yazısında kadın haklarının tarihsel çıkışını ve geldiği noktayı açıklarken daha sonra "her haklı başkadır"ı mevcut düzeni zedeleyecek her akımı daha başında boğmakta çok usta olan tutucu çevreler, bu haklı davayı kısa zamanda yozlaştırmak için var güçlerini seferber ettiler," diyerek, "din adamlarının dokunaklı sesleri ile kutsal **kitaplardan** kanıtlar sunarak düşüncüler özel yaşamlarında kadınlar karşısındaki başarısızlıklarını ve kuyruk acılarının hıncı ile kaleme sanarak, doktorlar fizyolojik tahlillerden girip psikolojik ahkamlardan çıkıp kadının erkeğe kıyasla eksikliğini belgeleyerek, edebiyatçılar feminist kart zampara, ya da şefkatli bir ağabey numarası ile, zaaflarını kabul etmelerine karşın kadınları yine de arkalayıp onlara şefaathane eden laf cambazlıklar yaparak işi ilk sağlıklı rayından çıkardılar" der ve kadın hakları sorununu "giderek romantik, platonik" bir sorun haline getirildiğini yazar. Grek mitolojisinden, Aristoteles'ten, Schopenhauer'dan, Nietzsche'den, İsveçli ünlü oyun yazarı August Strindberg'ten örnekler veren Taner, kadına karşı olumsuz tavır gösterenlerin "onunla baş edemeyeceğinden çekinenler, kadının özgür bir varlık olarak, kendi erkek kişiliklerini etkileyeceğinden, zayıflatacağında, hatta yok edeceğinden korkularının" olduğunu belirtir.

İkinci yazısında ise Cumhuriyet devriminin "kadın-

Haldun Taner

Haldun Taner'in 31 köşe yazısının bulunduğu **kitapta** önemli anekdotlar, hikâyeler, anılar yer alırken aynı zamanda o dönemin toplumsal yaşantısını, o günün sorunlarıyla bugünün sorunlarının benzerliklerini de göreceksiniz. Toplumun içinden ama topluma benzeşerek değil onu yukarıya taşıyan bir bilinçle kaleme sarılır

erkek ilişkilerindeki derebeylik düzeni kalıtlarını ne yazık ki kökünden kazımadığını," ve "başlık" adedinin devam ettiğini söyler. Bugün de bölgesel olarak kadını "adi bir mal" gibi gösteren bu adet devam etmektedir. Taner, Cahit Atay'ın "Sultan Gelini" oyunu, Adalet Ağaoğlu'nun "Evcilik" oyunu ve Güngör Dilmen'in "Kuma" adlı oyunlarından bahsederek, kentli hanımların "Türk kadının çilesine üzümler" ama "kendilerinin de bu zorba erkek düzeninin bir yudusu olduklarını pek hatırlamazlar," eleştirisini yönetir.

Kadınlarla ilgili son yazısında da Taner, Arjantinli yazar Esther Vilar'ın kadın-erkek ilişkisine dair yazdıklarını yorumlar. Aristophanes'in "Lysistrata" adlı oyununda olduğu gibi kadınlardan cinselliklerini bir silah gibi kullanmasını örnek vererek, "erkeklerin yönettiği, yasalarını erkeklerin yaptığı bir dünyada kadınlar bazen açıktan açığa, ama daha çok, gizli den gizliye bir egemenlik yarışındadırlar" teşhisini koymaktadır.

Haldun Taner'in 31 köşe yazısının bulunduğu **kitapta** önemli anekdotlar, hikâyeler, anılar yer alırken aynı zamanda o dönemin toplumsal yaşantısını, o günün sorunlarıyla bugünün sorunlarının benzerliklerini de göreceksiniz. Toplumun içinden ama topluma benzeşerek değil onu yukarıya taşıyan bir bilinçle kaleme sarılır ve aydını az olan ülkemizde, aydın sorumluluğunu taşıyan yazılarda, oyunlarda, öykülerinde...

Hak Dostum Diye Başladım Söze

Haldun Taner
Yapı Kredi Yayınları

224 s.